

ASPECTE DIN VIAȚA PUBLICĂ ȘI PRIVATĂ A UNUI JUDE NOBILIAR AL COMITATULUI SEVERIN: LADISLAU LĂȚUG DE DELINEȘTI (1550–1600)

Ligia Boldea*

Cuvinte cheie: comitatul Severin, secolul XVI, familie nobilă, *judex nobilium*, domeniu funciar

Keywords: county of Severin, the 16th century, noble family, *judex nobilium*, land estate

Demersul istoriografic pe care ni-l propunem îl are în centrul atenției pe unul din numeroșii demnitari români ai banatului de Caransebeș și Lugoj din a doua jumătate a veacului al XVI-lea, ne referim la nobilul Ladislau Lățug de Delinești. Ce ne-a determinat să ne oprim asupra lui în mod special? În primul rând, faptul că el a deținut funcția de jude nobiliar al comitatului Severin timp de 13 ani consecutiv, caz unic în evoluția structurilor administrative, judiciare și politice ale ținutului condus de un ban de Caransebeș și Lugoj, dar care în documentele vremii a fost consemnat drept comitatul Severin, districtul Caransebeș. Această longevitate în funcție ne-a permis ca, pe baza unui număr rezonabil de documente păstrate¹, să putem reconstitui aspecte interesante ale activității sale publice, care cu siguranță că pot fi extrapolate asupra profilului identitar al judeului nobiliar din epoca respectivă. În al doilea rând, analiza elementelor de viață privată – relații familiale, bunuri patrimoniale – reflectă o anumită tipologie a elitei nobiliare a vremii, mai puțin întâlnită în cercetările noastre anterioare asupra acestui subiect.

O primă observație care se impune se leagă de ambientul teritorial-administrativ în care Ladislau Lățug și-a derulat existența și activitatea. Astfel, el a fost mulți ani la rând judele nobiliar al unui ținut de graniță, plasat la hotarul foarte fragil dintre Principatul autonom al Transilvaniei (în care a fost înglobat

* Muzeul Banatului Montan Reșița, b-dul Republicii, nr. 10, e-mail: lboldea.ist27@gmail.com

¹ Nu avem cum să intuim cât de amplă ar fi putut fi baza documentară care să îl consemneze în condițiile în care arhivele Caransebeșului și Lugoșului, precum și cele ale comitatului Severin au fost distruse în timpul ocupării banatului de Caransebeș și Lugoj de către otomani în 1658. Costin Feneșan, *Documente medievale bănățene (1440–1653)* (Timișoara: Editura Facla, 1981), 7.

între anii 1552–1658), Țara Românească și Imperiul otoman, ținut cunoscut în epocă grație mai multor surse străine drept *Valachia citerior* sau *Valachia cisalpină*, o „provincie românească” (*provincia Valachica*)² al cărui centru a fost Caransebeșul – sediu al banului de Caransebeș și Lugoj.³ Fără îndoială, el a făcut parte din elita acestei „reședințe de nobili”⁴, care încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea avea să dobândească o serie de privilegii din partea regalității maghiare⁵, care mai apoi au fost reconfirmate de către principii ardeleni.⁶ Giovanandrea Gromo descria Caransebeșul drept o capitală bine fortificată, cu ziduri groase, consolidate de generalul Castaldo la mijlocul secolului al XVI-lea, un oraș populat, „cu case din lemn dar arătoase și bine făcute”⁷. Din perspectivă economică, Caransebeșul s-a aflat într-o poziție favorabilă, fiind o poartă de intrare în Țările Române dinspre teritoriile bulgare și sârbe ocupate de otomani. Situat la întretăierea a două importante artere comerciale, această urbe bănățeană s-a transformat în veacul al XVI-lea într-un important centru de tranzit spre care gravitau negustorii greci în drum spre Principatul Transilvaniei.⁸

În acest context impregnat de bune perspective de dezvoltare economică, dar grevat în egală măsură de fricțiunile politice și militare specifice unui ținut de graniță, s-a desfășurat existența și activitatea lui Ladislau Lățug de Delinești și a familiei sale, parte componentă a elitei locale, din rândurile căreia a acces în structurile administrative și judiciare ale ținutului și orașului. Ne propunem

² Conform informațiilor lui Giovanandrea Gromo și Giovanni Paolo Campani. *Călători străini despre Țările Române*, ed. M. Holban, M.M. Dersca-Alexandrescu Bulgaru, P. Cernovodeanu, vol. II (București, 1970), 316, 327; *Călători străini*, vol. III (București, 1971), 78.

³ Wolfgang Bethlen, *Historia de rebus Transsylvanicis*, vol. VI (Cibinii, 1793), 10. Vezi și Dragoș-Lucian Țigău, “Banii de Caransebeș și Lugoj. Considerații asupra atribuțiilor și competențelor acestora (I–II),” *Studii și materiale de istorie medie* XVI, XVII (1998, 1999): 225–241, 237–251.

⁴ Vezi aprecierile pe care iezuitul Antonio Possevino le-a făcut asupra acestui oraș. *Călători străini*, vol. II, 557.

⁵ Astfel, în 1494 Caransebeșul a dobândit scutirea de plata oricărei taxe și tricesime, reconfirmată în 1497, pentru ca în 1498 el să obțină drepturi similare cu orașul Buda. Vezi Costin Feneșan, “Despre privilegiile Caransebeșului până la mijlocul secolului XVI,” *Banatica* 2 (1973): 157–163.

⁶ În 1597 Sigismund Báthory a reconfirmat orașului și districtului Caransebeș toate privilegiile dobândite în cursul vremii de la regii maghiari (C. Feneșan, “Despre privilegiile Caransebeșului și Căvăranului în a doua jumătate a secolului al XVI-lea,” *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca* XX (1977): 307). De asemenea, în 1609 principele Gabriel Báthory a reinnoit pentru bănățeni două diplome extrem de importante – cea privilegială din 1457 acordată de Ladislau V celor opt districte românești privilegiate, și cea de blazon din 1551 acordată de regina Isabella Zápolya orașului Lugoj. Vezi Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. VIII (București, 1935), 59–65.

⁷ Veress, *Documente*, vol. I (București, 1929), 251; *Călători străini*, vol. II, 329.

⁸ Samuel Goldenberg, “Caransebeșul în comerțul sud-est european din secolul al XVI-lea,” *Banatica* 1 (1970): 167, 169.

așadar să investigăm modalitățile în care această familie s-a individualizat în cadrul nobilimii locale, temeiurile sociale și patrimoniale pe care ea și-a fundamentat statutul privilegiat, precum și rolul pe care câțiva dintre membrii săi l-au jucat în cadrul structurilor comitatense și urbane prin demnitățile pe care le-au ocupat.

Câteva aspecte ale vieții private a judeului nobiliar Ladislau Lățug

a. *Origini.* În plan genealogic, rădăcinile familiei Lățug sunt dificil de depistat. Familia practic „apare” în plan documentar la mijlocul secolului al XVI-lea, punându-ne în situația de a ne întreba dacă a fost vorba despre o nouă familie, aparținând așa-numitei „nobilimi de funcție” ce a proliferat în cadrul banatului de Severin (ulterior a banatului de Caransebeș și Lugoj) începând cu a doua jumătate a secolului al XV-lea, sau ea a aparținut „vechii” nobilimi patrimoniale al cărui statut social-juridic privilegiat a fost recunoscut de regalitatea maghiară încă din secolele XIV–XV, fiind o ramură colaterală, poate chiar marginală a uneia din familiile nobile cunoscute ale zonei. Ne-am confruntat cu un caz interesant, oarecum atipic, care ne-a determinat să coroborăm o sumă de informații adiacente pentru a putea deduce posibile răspunsuri care să se încadreze într-o construcție logică. Astfel, spre deosebire de multe alte familii aparținând nobilimii locale, care au putut fi ușor identificate și integrate unui trunchi genealogic, în cazul nobililor Lățug a trebuit să analizăm două posibile căi de identificare a originii lor familiale, cea toponimică și cea antroponimică, fără a putea să formulăm în final concluzii categorice, ci doar ipoteze de lucru.

Din perspectiva toponimiei, familia a fost cuprinsă în stilionarele vremii în repetate rânduri ca Lățug de Delinești (în variantele *Laczuk*, *Laczugh*, *Laczugh*, *Laczug*, *Lachwgh*) ceea ce, în buna tradiție a evoluției nobilimii bănățene, desemna fie localitatea de baștină, fie principala stăpânire patrimonială, sau și una și alta. Potrivit Conscripției porților, realizată în comitatul Severin din ordinul austrieșilor în anul 1603, moșia Delinești s-a aflat la începutul secolului al XVII-lea în întregime în stăpânirea familiei Lățug, Ladislau și Nicolae Lățug fiind înscriși fiecare cu câte o poartă.⁹ Coborând însă pe firul istoriei, dăm de alte realități, care pot indica într-un final o anumită apartenență familială. Delineștiul (sau Dănilieștiul, ca veche formă de consemnare documentară) se află astăzi în nordul județului Caraș-Severin, între localitățile Reșița și Caransebeș, pe valea îngustă a Pogănișului ce este mărginită la nord de dealurile Zăgujenilor și la sud

⁹ Pesty Frigyes, *Krassó vármegye története*, vol. II/1 (Budapest, 1884), 127; Adrian Magina, “Conscrierea porților districtului Caransebeș în anul 1603. Considerații pe marginea unui document,” în Ioan-Aurel Pop, Susana Andea ed., *Pe urmele trecutului. Profesorului Nicolae Droiu la 70 de ani* (Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2009), 294.

de culmile ce coboară dinspre Munții Semenic.¹⁰ În veacul al XV-lea așezarea a făcut parte din bunurile patrimoniale ale familiei Bizerea de Caransebeș după cum dovedește prima sa atestare documentară din anul 1433.¹¹ Câțiva ani mai târziu, în 6 februarie 1439¹², ea a fost atribuită de către regele Albert de Austria ca nouă donație, alături de alte șapte posesiuni, lui Iacob, fiul lui Lațcu de Delinești, „nobil român al districtului nostru Sebeș”, la punerea în stăpânire din 30 aprilie 1439 participând printre vecini și megieși „mai cu seamă Nicolae de Măcicaș”. Timp de un secol nu avem alte informații asupra acestei așezări. De-abia din 1559 putem relua firul datelor istorice, grație unui act din 19 noiembrie care îl menționează pe un anume Ioan Măcicășanu (*Machkassy*) de *Danilest* (Delinești) participând la rehotărnicirea posesiunilor Apadia și Lățcani cerută de nobilii Petru și Francisc Găman de Bizerea.¹³ Peste 20 de ani, începând cu 1580, moșia figura în mod clar în stăpânirea familiei Lățug, unde va rămâne și pe parcursul veacului următor. Păstrăm însă informația legată de apartenența la un moment dat a acestei posesiuni la unitățile domeniiale ale Bizereștilor și Măcicășenilor.

Analiza antroponomică aduce un plus de informație pe care încercăm să ne fundamentăm în continuare argumentația. Primul membru al familiei atestat documentar a fost un Ladislau Lățug (*Laczuk*), pomenit într-un act din 6 mai 1484.¹⁴ Nu posedăm nicio altă informație asupra sa sau a descendenților săi. De-abia peste mai bine de jumătate de secol, într-un document din 1548¹⁵ este pomenit un Francisc Măcicășanu *alias Laczuk* angrenat, alături de membri ai familiilor Fiat și Băcuț (înrudite prin alianță), într-un proces de punere în stăpânire. Începem în acest moment să intuim o posibilă desprindere a familiei Lățug, ca ramură colaterală, din trunchiul genealogic al Măcicășenilor.

¹⁰ Dumitru Țeicu, *Banatul montan în Evul Mediu* (Timișoara: Editura Banatica, 1998), 319; V. Sencu, I. Băcănar, *Județul Caraș-Severin* (București, 1976), 45; Nicolae Ilieșiu, *Monografia istorică a Banatului. Județul Caraș*, ediție, note, studiu introductiv Dumitru Țeicu (București: Editura Mica Valahie, 2011), 108.

¹¹ Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privind istoria românilor*, vol. I/2 (București, 1890), 582; Ligia Boldea, *Nobilimea românească din Banat (origine, statut, studiu genealogic)* (Reșița: Editura Banatica, 2002), 172; D.L. Țigău, “Familia Bizere-Găman în secolele XV–XVII,” *Banatica* 15/II (1999): 35. Sigismund de Luxemburg a dăruit moșiile Bizere, Calova, Vărciorova, *Zabadfalu*, Rompina, Mal, Slatina, Glimboca, Mihălenț, Valea, Lățcani, Dăniliești, Apadia și Ohabița lui Nicolae de Bizerea (militar al curții regale) și lui Lațcu (vărul său după tată) moșii care fuseseră confiscate de la ruda lor Lado de Bizerea, acuzat de trădare.

¹² C. Feneșan, “Familia Bizerea și moșiile ei de pe Valea Pogănișului (1433–1447),” *Sargetia* XVI–XVII (1982–1983): 274–275; Boldea, *Nobilimea*, 176. Prin noua donație regală Iacob, fiul lui Lațcu de Delinești a dobândit moșiile Delinești, Apadia, Lățcani, *Szabadfalu*, *Kysfalu*, *Stryges* și cele două Ilova.

¹³ Pesty, *Krassó* IV, 76.

¹⁴ Pesty Frigyes, *A Szörényi bánság és Szörény vármegye története*, vol. III (Budapesta, 1878), 93.

¹⁵ Pesty, *Szörényi* III, 255.

Asocierea, chiar înrudirea unor membri ai familiei Măciçaș de Tincova cu familia Fiat de Armeniș poate constitui un indiciu important pentru argumentația noastră ulterioară. Pentru aceasta este necesar să coborâm din nou în veacul al XV-lea pentru a accesa două informații relevante, în opinia noastră. Astfel, aducem în atenție înfrățirea pe moșie încheiată în anul 1468¹⁶ între frații Ladislau și Ludovic Fiat de Armeniș și un Iacob de Măciçaș, precum și donația regală din 1480¹⁷ ai cărui beneficiari au fost aceiași frați Fiat, alături de Iacob și Ioan de Măciçaș (tată și fiu), toți aceștia fiind, conform documentului, rude după tată. Mai bine de jumătate de secol mai târziu regăsim aceeași apropiere familială în două cazuri sugestive: astfel, între 1543 și 1548¹⁸ membri ai familiilor Fiat, Măciçașanu (prin Francisc *alias* Lățug și Ioan) și Băcuț se vor judeca cu Bogdan de Poreca pentru o serie de posesiuni care au fost confiscate de regalitate familiei Poreca în anul 1500 din motive confesionale, pentru ca între anii 1561 și 1568¹⁹ tot reprezentanți ai familiilor Fiat, Băcuț și Lățug, de data aceasta (prin Ioan Lățug), să se afle în proces cu nobilii Fodor și Moise în vederea trasării judicioase a hotarelor dintre două posesiuni. Concluzia intermediară la care am ajuns este aceea că, la un moment dat, între anii 1548 și 1561, o ramură a familiei Măciçașanu, probabil marginală, a adoptat o poreclă atribuită unuia din membri săi importanți pentru a o transforma în patronimic, individualizându-se astfel mult mai clar în ansamblul elitelor Caransebeșului și ale zonei. Este momentul pentru o scurtă incursiune în istoricul familiei Măciçaș de Tincova din dorința de a identifica, dacă este posibil, despre ce ramură este vorba.

În a doua jumătate a secolului al XV-lea din trunchiul comun al familiei de Măciçaș s-a individualizat personalitatea unui Iacob de Măciçaș²⁰, a cărui plasare în schema genealogică a familiei a fost destul de dificil de realizat deoarece nu am întâlnit în niciun document ascendența sa paternă. Ceea ce se știe cu certitudine este faptul că el a fost înrudit îndeaproape cu familia Fiat de Armeniș, câteva documente pomenindu-l în calitate de rudă după tată al fraților Ladislau și Ludovic Fiat. Participarea sa la campaniile antiotomane organizate de regalitatea maghiară între anii 1463–1465 i-a adus atât elogiul regal, cât și desemnarea sa în funcția de castelan de Jdioara, pe care o exercită între anii 1470–1478.²¹ Ceea ce a constituit oarecum o excepție de la regula generală de stăpânire în condizionalitate practicată de nobilimea românească

¹⁶ Pesty, *Szörényi* III, 81–82.

¹⁷ Pesty, *Szörényi* III, 88–91.

¹⁸ Hurmuzaki, *Documente* II/4, 358; Pesty, *Szörényi* III, 247, 255.

¹⁹ Pesty, *Szörényi* III, 290, 309, 323, 329, 330, 361, 368.

²⁰ Vezi istoricul familiei Măciçaș de Tincova la Boldea, *Nobilimea*, 266–269.

²¹ Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania (1440–1514)* (București, 2000), 430; L.

a zonei, acest personaj a acționat în deceniile șapte și opt ale veacului al XV-lea în direcția consolidării și sporirii averii sale personale, tot mai independentă față de ansamblul patrimonial funciar al Măcicășenilor. Astfel, el încheie o fraternitate adoptivă cu frații Fiat de Armeniș (rudele sale), primește alături de aceștia o danie regală asupra unor moșii rămase fără stăpân prin desherență sau răscumpără părți din patrimoniul familial al Măcicășenilor pe care le alătură părților sale de stăpânire. Împreună cu soția sa, Ana, a avut trei fii, pe Emeric, Ioan și Ladislau, cel din urmă putând fi, după câte bănuim noi, acel Ladislau *Laczok*, atestat în anul 1484.

După cum am văzut în rândurile anterioare, o altă acțiune comună a familiilor Măcicaș și Fiat a avut loc între anii 1543–1548, din parte familiei Măcicaș participând Francisc și Ioan Măcicășanu. Cum membrii familiei Fiat au fost în mod cert descendenții fraților Ladislau și Ludovic Fiat, avem temeieri să credem că Francisc și Ioan Măcicășanu (cu mare probabilitate frați) au fost descendenții lui Iacob de Măcicaș, probabil prin fiul său Ladislau *Laczok*. Pentru argumentația noastră esențiale sunt documentele din 1548, în care Francisc Măcicășanu este consemnat cu porecla de *Lățug (Laczok)*, și cel din 1559 care îl atestă pe Ioan Măcicășanu în stăpânirea moșiei Delinești. În 1561 își face apariția în documente Ioan Lățug, de asemenea angrenat într-o acțiune judiciară comună cu familiile Fiat și Băcuț. Presupunem că acești Francisc (*alias* Lățug) Măcicășanu și Ioan Măcicășanu au reprezentat acea ramură colaterală a Măcicășenilor care de la mijlocul secolului al XVI-lea se va individualiza sub numele de Lățug de Delinești. Cazul nu este singular, alte două familii nobiliare importante ale banatului de Severin cunoscând situații similare, este vorba de familia Bizerea de Caransebeș din cadrul căreia, la finele secolului al XV-lea, s-a desprins ramura Găman²², sau familia Racoviță de Caransebeș, care în secolele XVI–XVII mai este cunoscută și sub numele de Pribek.²³

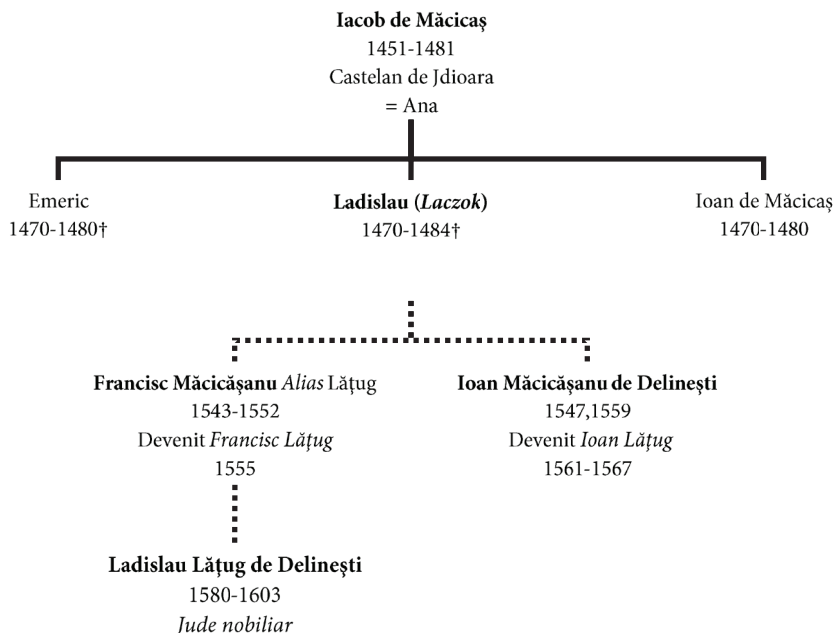
Desigur că analiza noastră lasă loc de interpretare, noi mărturiile documentare putând-o confirma sau infirma. Considerăm totuși că este cea mai plauzibilă explicație care ne stă la îndemână în legătură cu rădăcinile genealogice ale familiei Lățug de Delinești, o posibilă ramură colaterală a familiei Măcicaș de Tincova, care din secolul al XVI-lea este consemnată documentar sub forma de Măcicășanu (*Macskassy, Machkassy*), denominativul familial sufixat întărind astfel valoarea de nucleu familial de tradiție. În consecință, propunem

Boldea, "Asupra avatarurilor unei cetăți medievale: Jdioara anilor 1548–1658," *Analele Banatului*, Serie Nouă, Arheologie-Istorie XIV, 2 (2006): 48.

²² După porecla de găman= mândăcios, atribuită unuia din membrii familiei. Vezi și Țigău, "Familia Bizere-Găman," 33–34.

²³ De la un Ladislau, fiul lui Iacob de Racoviță, care în a doua jumătate a secolului al XV-lea a pribegit, petrecând aproape 20 de ani în captivitatea otomană. Vezi Boldea, *Nobilimea*, 320–322.

următoarea schemă genealogică care sugerează, în opinia noastră, rădăcinile familiale ale nobililor Lățug de Delinești:

b. Ladislau Lățug de Delinești și familia sa

După cum am încercat să demonstrăm în rândurile anterioare, presupunem că Ladislau Lățug a fost descendentul unei ramuri colaterale a familiei Măcițaș (Măcițașanu) de Tincova. Mergem mai departe cu aprecierile, considerând că este foarte plauzibil ca Francisc *alias Laczok* Măcițașanu să fi fost tatăl personajului central al lucrării noastre. Ne întemeiem aserțiunea pe două considerente: unul antroponimic și altul ce derivă din statutul său social-juridic. În primul rând, știm cu certitudine că Ladislau Lățug a avut un fiu numit Francisc junior²⁴; potrivit uzanțelor vremii, este foarte probabil ca el să fi fost botezat astfel după bunicul său patern. În al doilea rând, Francisc Măcițașanu a deținut în 1552 funcția de castelan de Caransebeș²⁵, o poziție care bănuim că a favorizat ascensiunea politică a urmașilor săi, Ladislau Lățug fiind timp de mulți ani jude nobiliar al comitatului Severin, în timp ce fiii săi au ajuns, unul vicecomite de Severin (Francisc junior), iar altul notar și scrib la Cancelaria mare princiară (Gabriel).

²⁴ Pesty, *Krassó* IV, 233.

²⁵ Pesty, *Szörényi* III, 264.

De altfel, prima atestare documentară certă a familiei datează tocmai din această perioadă, un Francisc Lățug fiind menționat într-un act din 1 mai 1555²⁶ care consemnează încheierea unei înțelegeri asupra mai multor posesiuni între familiile Lazăr, Lățug și *Bewkews*. Este el identic cu Francisc *alias Laczok* Măcicășanu? Noi bănuim că da. Extrem de frustrant este însă faptul că în document se vorbește despre fiii și fiicele acestui Francisc Lățug, fără ca aceștia să fie individualizați nominal (putem bănui că ei se aflau la vârsta minoratului, ceea ce ar justifica într-o oarecare măsură ignorarea numelor lor). Încercăm să o facem din perspectiva informației documentare ulterioare. În primul rând, Ladislau Lățug se individualizează în mod clar ca personaj central al familiei între anii 1579²⁷ și 1603²⁸, ani ai maturității sale, de vreme ce toate notificările documentare îl atestă deja fie în funcția de jude al Caransebeșului, fie în cea de jude nobiliar al comitatului Severin. Alături de el apare într-o serie de documente un Nicolae Lățug, pe care avem temeiuri să îl considerăm ca fiind fratele său. Este adevărat că în câteva acte a fost menționat și un fiu, Nicolae, al lui Ladislau Lățug; cum însă într-un document din 1586 apar simultan doi Nicolae Lățug, nu putem decât să credem că unul a fost fiul lui Ladislau și celălalt fratele său. De altfel, cei doi apar consemnați documentar în aceeași perioadă, Ladislau între anii 1579 și 1603, iar Nicolae între 1586²⁹ și 1604³⁰ (anul morții sale). Tot cam în aceeași perioadă (între 1576 și 1591) se pare că a trăit și o Caterina Lățug, despre care avem însă doar o singură informație, și anume aceea că ea a fost căsătorită cu nobilul Nicolae Fiat.³¹ În consecință, apreciem că acești Ladislau, Nicolae și Caterina Lățug ar fi putut fi acei copii ai lui Francisc Lățug, nenominalizați în 1555.

Cele mai numeroase informații sunt, desigur, cele referitoare la familia lui Ladislau Lățug. Dacă acceptăm ideea că el a fost unul din fiii lui Francisc Lățug, putem presupune că în anul 1555 a fost probabil minor, de vreme ce tatăl său a fost cel care i-a apărat interesele în fața instanței judiciare. Cum ultima informație documentară cunoscută nouă asupra persoanei sale datează din anul 1603, apreciem că el a trăit în jur de 60–70 de ani. Cu certitudine știm că a avut două mariaje, unul cu Ecaterina Pataki și altul cu Sofia Pribek. În prima genealogie a familiei, întocmită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea de Pesty

²⁶ Pesty, *Szörényi* III, 271; Gheorghe Ciulei, “Procese civile judecate după *jus valachicum* în Banat,” *Banatica* 6 (1981): 231; Ioan-Aurel Pop, *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) în secolele XIV–XVI* (Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1991), 153.

²⁷ Pesty, *Szörényi* II, 258.

²⁸ Pesty, *Krassó* II/1, 127.

²⁹ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1569–1602*, Fejér Tamás, Rácz Etelka, Szász Anikó eds., vol. I (Kolozsvár: Az Erdély Múzeum-Egyesület Kiadása, 2005), 204.

³⁰ Bethlen, *Historia* VI, 47; Pesty, *Szörényi* II, 163.

³¹ Pesty, *Szörényi* I, 463.

Frigyes, acesta a considerat că primul mariaj a fost cel cu Ecaterina Pataki, iar cel de-al doilea cu Sofia Pribek.³² Nu avem convingerea că așa au stat lucrurile. Desigur, cronologic vorbind, am întâlnit-o pe Ecaterina Pataki menționată ca soție a lui Ladislau Lățug în documente datând din anii 1582–1586³³, în timp ce Sofia Pribek este pomenită în această calitate în acte din anul 1590.³⁴ De asemenea, știm că el a avut trei copii – Francisc, Gabriel și Nicolae, după cum transpare pentru prima dată într-un act datat în 9 iunie 1582³⁵, care cuprinde intențiile testamentare ale Ecaterinei Pataki față de soțul ei și copiii acestuia. Dilema noastră este însă accentuată de un document din 24 decembrie 1590 în care se precizează clar că doar Francisc și Gabriel ar fi fost născuți de către Sofia Pribek. De aici cele câteva întrebări la care ne-am străduit să deducem răspunsul.

În primul rând, dacă Ecaterina Pataki a fost prima lui soție, cum ar fi putut ea să-și lase averea ca moștenire testamentară către soț și copiii acestuia cu a doua soție? S-ar putea lua în calcul un ipotetic divorț, dar nu vedem cum fosta soție ar fi putut fi atât de generoasă cu soțul de care a divorțat la un moment dat și cu copiii acestuia din al doilea mariaj, cu atât mai mult cu cât din documentele consultate a rezultat faptul că ea a avut un număr foarte mare de rude colaterale care și-au clamat drepturile. Dorința de a lăsa întregile sale bunuri (și nu puține) soțului și copiilor acestuia mai degrabă pare dovada unui mariaj armonios încheiat tragic, decât o despărțire care era atipică pentru moravurile vremurilor.

O a doua întrebare se leagă de faptul că doar despre doi dintre fiii lui Ladislau Lățug (Francisc și Gabriel) se afirmă că ar fi fost copiii Sofiei Pribek. Ce s-a întâmplat cu Nicolae, pomenit și el alături de frații săi în 1582, dar omis în cauza din 1590? Două posibilități se întrevăd: fie el a murit de copil, cândva între anii sus-menționați, fie el a fost fiul Ecaterinei Pataki.

Și, în sfârșit, o treia întrebare: poate fi determinantă cronologic menționarea Sofiei Pribek abia în anul 1590? În fapt, analizând documentele respective, am observat că a fost vorba despre o delimitare a părților de posesiune care s-au cuvenit în contul sfertului de fată moștenitoarelor familiei Racovițanu/Pribek. Printre ele și Sofia Pribek; însă, în timp ce toate celelalte trei nobile doamne au fost nominalizate personal în actul princiar de punere în stăpânire, partea Sofiei Pribek a revenit fiilor ei, Francisc și Gabriel, reprezentați în instanță de tatăl lor, Ladislau Lățug. Or, acest lucru nu putea însemna decât faptul că Sofia Pribek era deja decedată la acea vreme.

³² Pesty, *Szörényi I*, 471.

³³ *Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei (1222–1599)*, Bogdándi Zsolt, Gálfi Emöke eds., (Kolozsvár: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, 2006), 126; *Királyi Könyvei*, 204.

³⁴ *Erdélyi káptalan*, 297; *Királyi Könyvei*, 366–367.

³⁵ *Erdélyi káptalan*, 126;

Pe temeiul celor analizate mai sus opinăm că primul mariaj al lui Ladislau Lățug a fost cel cu Sofia Pribek, cu care a avut în mod cert doi fii – pe Francisc și pe Gabriel, în timp ce al doilea mariaj a fost cel cu Ecaterina Pataki, cu care l-ar fi putut avea pe cel de-al treilea fiu, Nicolae. Asupra ascendenței materne a lui Nicolae, precum și asupra destinului acestuia suntem nevoiți totuși să păstrăm un mare semn de întrebare.

Este dificil de reconstituit după atât timp și pe baze documentare fragile ambientul familial din curia judeului nobiliar Ladislau Lățug. Mărturii documentare din anul 1592 vorbesc despre curtea nobiliară din Caransebeș a acestuia, pe care bănuim că a dorit să o extindă de vreme ce a cumpărat în 1592 o casă învecinată ce i-a aparținut lui Ludovic Fiat, în schimbul a două case primite prin testament de la răposata sa soție, Ecaterina Pataki, plus 60 de florini.³⁶ Ceea ce putem totuși aprecia este preocuparea cu care acest nobil și-a crescut fiii, cărora le-a dat o educație suficient de temeinică pentru ca ei să-și poată construi o carieră în structurile administrative și politice locale și centrale. Francisc junior a reușit să își depășească tatăl, ocupând funcția de vicecomite al comitatului Severin în anii 1604 și 1607, în timp ce Gabriel a acces în aparatul administrativ-judecătoresc al Principatului ca notar și scrib în cadrul Cancelariei mari princiare în perioada anilor 1589–1593. În pofida poziției lor sociale dobândite, s-au păstrat extrem de puține date asupra existenței lor. Despre Francisc știm dintr-o informație din anul 1633 că a fost căsătorit cu Emerenciana Peica³⁷; cât despre Gabriel, este posibil ca funcția pe care a deținut-o în cadrul Cancelariei princiare să îl fi îndepărtat de ținuturile de baștină, pierzându-și astfel urma în structurile Principatului, deoarece alte informații asupra sa nu ne-au mai parvenit.

Un alt membru al familiei a fost Nicolae Lățug, fratele lui Ladislau după câte am presupus în rândurile anterioare. O serie de detalii de viață privată sugerează o reală apropiere între cei doi, începând de la vecinătatea caselor lor din Caransebeș și până la faptul că Nicolae a fost căsătorit cu Elisabeta Giurchița (*Gyurkicza*), membră a aceleiași familii din care a provenit și a doua soție a lui Ladislau, respectiv Ecaterina Pataki. Împreună cu soția sa, Nicolae a avut patru copii, pe Ioan, Ladislau, Petru și Magdalena.³⁸ Din perspectivă patrimonială, cei doi frați au avut stăpâniri comune în primul rând la Delinești – moșia de baștină, dar și la Vasiova, Petnic sau Bolvașnița de Sus.³⁹ Din păcate, Nicolae Lățug a avut un sfârșit tragic, fiind executat în 1604 de mercenarii sârbi aflați

³⁶ Pesty, *Szörényi* II, 238.

³⁷ Pesty, *Szörényi* I, 471; D.L. Țigău, "Familia nobililor Peica de Caransebeș în secolele XVI–XVII," *Banatica* 17 (2005): 322.

³⁸ Feneșan, *Documente*, 78.

³⁹ Pesty, *Krassó* IV, 193; Pesty, *Szörényi* II, 29, 444.

în solda banului Simon Lodi care, ca măsuri de retaliere pentru moartea unuia dintre ei, au dat năvală în oraș spărgând porțile caselor, ucigând și jefuind de o manieră care a făcut ca plângerile bănățenilor adresate Dietei Transilvaniei să se înmulțească.⁴⁰

În sfârșit, despre Caterina Lățug putem doar presupune că a fost sora celor doi nobili Lățug prezentați în rândurile anterioare. A fost căsătorită cu Nicolae Fiat, despre care aflăm din instrucțiunile principelui Sigismund de Luxemburg din 17 februarie 1591⁴¹ că ar fi avut, la rândul său, parte de o moarte violentă, fiind jefuit și ucis în casa sa din satul Buchin de un grup de martaloți, în timp ce nevasta lui a fost chinuită. În urma acestui cuplu au rămans două fete, Elisabeta, căsătorită cu Ștefan Vaida, și Maria, căsătorită cu Nicolae Găman, mariaje realizate cu membri a două importante familii nobiliare românești ale Caransebeșului.

Asupra descendenților familiei Lățug din secolul al XVII-lea ne-au parvenit prea puține informații pentru a putea să facem reconstituiri genealogice. Informațiile disparate oferă prea puține detalii care să poată lega aceste generații de cele ale veacului al XVI-lea. De fapt, am putut constata, spre deosebire de cazurile altor familii nobile bănățene din acea perioadă, că istoria acestei familii pare concentrată în jurul lui Ladislau Lățug de Delinești și a fiilor săi, care o scot din anonimat, după care urmașii acestora revin la o existență obișnuită, comună, fără alte elemente care să o pună în lumina izvoarelor istorice. Avem mărturii despre existența unui Petru Lățug (căsătorit cu Dorothea Lazăr) sau a altui Nicolae Lățug, precum și a Anucăi Lățug (căsătorită cu Nicolae Magyar) și a Madinei Lățug (căsătorită cu Albert Halasz) consemnați în acte din perioada 1637–1641.⁴² Imposibil de relaționat însă cu generațiile anterioare.

Urmând exemplul celorlalte exponente ale elitei nobiliare ale banatului de Caransebeș și Lugoj (Gârleșteanu, Mătniceanu, Măcicășanu, Fiat, Găman, Peica, Ivul, Fodor, Vaida, Jojica), familia se va refugia după dramaticul an 1658 în comitatul învecinat al Hunedoarei, unde se pare că ar fi avut stăpâniri încă de la sfârșitul secolului al XVI-lea și unde s-a bucurat de scutirile votate în Dieta Transilvaniei din noiembrie-decembrie 1675.⁴³ La finele secolului al XVII-lea, în contextul producerii în anul 1688 a celei de-a doua ocupații militare a Banatului de către imperiali, mai mulți membri ai familiei Lățug se vor întoarce în locurile natale alături de majoritatea familiilor nobile severinene, pentru

⁴⁰ Bethlen, *Historiam*, VI, 47; Pesty, *Szörényi* II, 163

⁴¹ Veress, *Documente* III (București, 1981), 240; D.L. Țigău, "Familia Fiat de Armeniș în secolele XV–XVIII," *Banatica* 14 (1996): 25.

⁴² Pesty, *Krassó* II/1, 9–10, 219; Pesty, *Krassó* IV, 328, 332.

⁴³ *Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae*, Szilagyi Sándor ed., vol. XVI (Budapest, 1894), 228; Nicolae Iorga, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, ed. II (București, 1989), 215.

a-și revendica drepturile și privilegiile deținute până la ocupația otomană a ținutului. Astfel, sunt amintiți Gabriel Lățug, Ioan Lățug, Gașpar și Petru Lățug, implicați fie în solicitarea drepturilor patrimoniale familiale, fie în acțiunile de protest ale nobilimii severinene prin care aceasta a solicitat imperialilor să le fie respectate vechile rânduieli și privilegiile.⁴⁴

Din cele ce am putut constata din analiza structurilor domeniiale ale familiei Lățug de Delinești, principalele sale stăpâniri s-au concentrat în proximitatea estică a Caransebeșului, pe valea Pogănișului, fiind vorba despre Delinești, Apadia, Ohaba, Păltiniș (Valea Boului), *Pogonicz* și *Igazo* din districtul Caransebeș.⁴⁵ În imediata vecinătate, spre nord, s-au întins posesiunile familiei Măcicaș de Tincova, din cadrul căreia am opinat că familia Lățug s-a desprins ca ramură colaterală la mijlocul veacului al XVI-lea. Acestor moșii li s-au mai adăugat Petnicul și Valea Bolvașniței din fostele districte Almăj și Mehadia, localizate în sudul comitatului Severin⁴⁶, probabil reminiscențe ale donației pe care urmașii lui Francisc Lățug au dobândit-o în anul 1555.⁴⁷ În fapt, constatăm că a fost un patrimoniu funciar modest, ce a acoperit necesitățile unei familii nu foarte numeroase care, la un moment dat, a ținut să se separe de trunchiul genealogic principal, individualizându-se sub un alt nume. Ar mai trebui specificat faptul că parte a acestor posesiuni au fost stăpânite în indiviziune cu familiile Fiat și Băcuț, mărturie a unei înfrățiri patrimoniale încheiate încă de la sfârșitul secolului al XV-lea. Mai consistente au fost proprietățile familiale din Caransebeș⁴⁸, unde bănuim că familia a rezidat în permanență. Bunăstarea

⁴⁴ Pesty, *Szörényi* II, 193; C. Feneșan, "Caransebeșul la începutul celei de-a doua stăpâniri habsburgice (1688)," *Revista istorică* 1–2 (1996): 74–75, 78; C. Feneșan, "Stăpâni și supuși în comitatul Severinului în timpul celei de-a doua ocupații habsburgice (1688–1699)," *Banatica* 14 (1996): 151–152, 176–177, doc. I; C. Feneșan, "Comitatul Severinului la sfârșitul secolului al XVII-lea," *Tibiscum. Studii și comunicări de etnografie-istorie* VII (1988): 211, doc. IX.

⁴⁵ Faptul se deduce din demersul pe care bărbatul ales (*vitezleö*) Nicolae Lățug l-a întreprins în fața scaunului de judecată princiar în 16 noiembrie 1641 în vederea recuperării unor acte familiale de donație și punere în stăpânire asupra posesiunilor Delinești, Apadia, Ohaba, *Pogonicz* și *Igazo* de la nobila doamnă Dorothea Lazăr, văduva bărbatului ales Petru Lățug de Caransebeș. Pesty, *Krassó* IV, 332.

⁴⁶ Magina, "Conscrierea porțiilor districtului Caransebeș," 292–293.

⁴⁷ Primul act care menționează familia Lățug se referă la împărțirea a două moșii (Bozovici și Lăpușnic) și a nouă predii (*Mynez, Legeden, Pewalacz, Thywko, Zagradđa, Pades, Thergowysthya, Madrisnak, Thyzowicza*) din districtul Almăj între fiii lui Nicolae și Gabriel Lazăr, fiii și ficele lui Mihail Lazăr, fiii lui Ladislau Băcuț și fiii și ficele lui Francisc Lățug. Anterior, aceste moșii au aparținut răposatului Lazăr *Wakmer*, mort fără urmași. Scaunul de judecată a dispus împărțirea în mod egal a posesiunilor și despăgubirile drepte în conformitate cu normele juridice practicate în zonă. Pesty, *Szörényi* III, 271.

⁴⁸ Potrivit testamentului primei sale soții, Ecaterina Pataki, Ladislau Lățug și fiii săi au dobândit în 1591 toți banii, aurul, argintul acesteia, la care s-au adăugat: două case din Caransebeș (dintre

familiei lui Ladislau Lățug a sporit însă, după cum am constatat, prin acumularea de bunuri funciare provenite din moșteniri testamentare și familiale, dar și prin veniturile obținute de câțiva membri ai familiei în urma funcțiilor deținute în plan local și zonal.

Implicarea familiei în structurile administrativ-juridice ale comitatului Severin

Am precizat de la bun început că atenția noastră se va focaliza îndeosebi asupra activității lui Ladislau Lățug de Delinești, cel mai longeviv jude nobiliar în funcție al comitatului Severin. Deși din perspectivă patrimonială familia Lățug nu s-a numărat printre cele mai înstărite familii nobile bănățene, totuși, prin contribuția câtorva din membrii săi care au reușit să acceadă în ierarhia politico-administrativă și judiciară a comitatului, familia iese din anonimat la mijlocul secolului al XVI-lea. În cercetări de dată recentă s-a afirmat faptul că pentru începutul de secol XVI doar familiile din spațiul urban aflate la a doua sau a treia generație puteau fi caracterizate ca având statut nobiliar.⁴⁹ Cazul familiei Lățug este însă ceva mai special: individualizată sub această denumire la jumătatea secolului al XVI-lea, familia nu a făcut totuși parte din „noua nobilime de funcție” afirmată în această perioadă. Faptul că am identificat-o ca fiind o ramură a familiei Măciș de Tincova face ca ea să se încadreze, prin antecesorii săi, în rândurile vechii nobilimi patrimoniale din banatul de Severin, afirmată anterior, în secolele XIV–XV. Încă de la primele mențiuni documentare datând de la mijlocul secolului al XVI-lea membrii săi apar ca făcând parte *ex urbana nobilitate*⁵⁰, ocupând o serie de demnități de mai mică sau mai mare însemnătate în administrația orașenească și provincială. Mai mult încă, faptul că în numeroase documente aceștia apar în calitate de bărbați aleși (*egregii, vitezló*) indică fără îndoială apartenența lor la nivelurile superioare ale elitei locale, excluzând astfel familia din tagma armaliștilor, care proliferază de la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Prezența lui Ladislau Lățug de Delinești în structurile administrativ-judiciare ale comitatului și ale orașului Caransebeș timp de aproape 15 ani, între

---

care una aflată în piața orașului), o parte de moară ridicată pe râul Sebeș la capătul pieței orașului, pe Strada de Jos, o grădină situată în piața suburbiei orașului, două fânețe, precum și o grădină alodială din hotarul Caransebeșului. Feneșan, *Documente*, 78, 83; Ionuț Costea, *Solam virtutem et nomen bonum. Nobilitate, Etnie, Regionalism în Transilvania Princiară* (Cluj-Napoca, 2005), 103–104.

⁴⁹ Lakatos Bálint, *Városi nemesek karánsebesen a 15–16. század fordulóján*, în *URBS. Magyar várostörténeti évkönyv*, III (Budapesta, 2008), 62.

⁵⁰ Expresia a fost utilizată, cu temeii, de Wolfgang Bethlen în a sa *Historia de rebus Transylvanicis*, 208, când se referă la unul din nobilii Caransebeșului de la începutul secolului al XVII-lea.

1579 și 1593, de bună seamă că a reprezentat, pe lângă neîndoielnică influență deținută de acest nobil, și o oportunitate a familiei de a-și consolida poziția în structurile de putere locale. De altfel, coroborând date de natură toponimică și antroponimică, am presupus că tatăl său a fost Francisc *alias* *Laczok* Măcicășanu, cel care în anul 1552 este menționat documentar în calitate de castelan de Caransebeș⁵¹, în timp ce Ioan Lățug/Măcicășanu, probabil fratele tatălui său, a fost jude al Caransebeșului între anii 1565–1567.⁵² Din această perspectivă, constatăm că ascensiunea sa nu a fost întâmplătoare, ci a ținut de o anumită tradiție de familie, istoricul Ionuț Costea vorbind de configurarea în Banatul montan a unor importante dinastii nobiliare care au ocupat timp de generații întregi demnitățile administrative, juridice și militare ale banatului de Severin, ulterior ale banatului de Caransebeș și Lugoj. În mod justificat, istoricul remarcă însă faptul că, în timp, s-a realizat o deposedare a familiilor locale de accesul la principala demnitate în zonă – cea de ban; în schimb, acestea au continuat să exercite într-un număr tot mai mare celelalte oficii controlate de congregațiile nobiliare locale, în speță funcțiile de vicecomiți, castelani, prim-juzi, juzi nobiliari sau jurați asesori.⁵³

În fapt, Ladislau Lățug și-a început activitatea în calitate de jude al Caransebeșului, slujbă în care este menționat în anii 1579 și 1581.⁵⁴ Grăitor sub anumite aspecte ce țin mai degrabă de relațiile interumane decât de cele instituționale, el a ocupat această demnitate alături de prim-judele Caransebeșului Ioan Racovițanu cu care, întâmplător sau nu, se înrudea prin alianță, Ladislau fiind căsătorit la un moment dat cu Sofia Pribek, membră a familiei Racovițanu/Pribek.

Îndelungata carieră de jude nobiliar (*judex nobilium, solgabiró*) a lui Ladislau Lățug s-a desfășurat în perioada anilor 1580⁵⁵, o perioadă marcată atât de probleme de natură politică, cât și de o gravă epidemie de ciumă, în Banat mulți oameni pierind în urma acestui marasm care a depopulat aproape complet

⁵¹ Pesty, *Szörényi* III, 264. În această calitate el a făcut parte, alături de prim-judele George Vaida și de bărbății aleși Francisc Băcuț și Andrei Bertha, din solia trimisă de conducerea Caransebeșului la generalul imperial Castaldo, cu rugămintea de a le fi trimise ajutoare financiare și militare menite să protejeze orașul de un posibil atac otoman, iminent în condițiile în care prima ocupație militară a Banatului din anii 1551–1552 a stârnit contrareacția puterii otomane. Vezi C. Feneșan, “Banatul Caransebeșului și Lugojului între Habsburgi și Poartă (1552),” *Studii și materiale de istorie medie* XII (1994): 166–167.

⁵² Pesty, *Szörényi* III, 329, 334, 356.

⁵³ Costea, *Solam virtutem*, 156–157.

⁵⁴ Pesty, *Szörényi* II, 258–259. Potrivit tradiției, Caransebeșul, la fel ca și orașul Debrecen, au avut în acea perioadă 6 juzi-jurați, vezi Lakatos B., “Mezővárosi és falusi önkormányzati testületek magyarországon a késő középkorban,” *Századok* 148, 2 (2014): 516.

⁵⁵ Prima mențiune a sa în calitate de jude nobiliar datează din 18 februarie 1580 (Feneșan, *Documente*, 60) iar ultima din anul 1593 (Pesty, *Szörényi* I, 323).

anumite localități. Efectele nu au întârziat să apară, căci ordinea publică a fost grav perturbată de hoțiile care au ajuns frecvente, autoritățile dovedindu-se incapabile să stăpânească violențele iscate. A fost motivul pentru care Dieta generală de la Aiud din 1–5 mai 1586 a hotărât organizarea puterii generale pentru restabilirea ordinii publice.⁵⁶ În toți acești ani el deținut de unul singur această funcție căci, potrivit tradiției perpetuate încă din secolele anterioare, comitatul Severinului a avut un singur jude nobiliar, spre deosebire de comitatele transilvănene unde au funcționat câte doi juzi nobiliari.⁵⁷ Tot potrivit tradiției, întărită prin diploma privilegială din 1457, el a fost ales de comunitatea nobiliară a ținutului în fața căreia se presupune că a depus jurământul și ale cărei interese era menit să le reprezinte. Faptul de a fi fost ales atâția ani la rând în aceeași demnitate constituie un exemplu unic pentru acele vremuri⁵⁸, dovedind în opinia noastră prestigiul personal de care s-a bucurat în fața concețtenților săi, buna cunoaștere a realităților din zonă, o anumită știință de carte care i-a permis să-i asiste pe vicecomiți în scaunele de judecată și în rezolvarea diferitelor probleme de natură administrativă sau fiscală, precum și faptul că a făcut parte dintr-o familie influentă și suficient de prosperă.⁵⁹ În literatura de specialitate nu s-a putut da un răspuns cert în legătură cu modul în care s-a făcut alegerea juzilor nobiliari⁶⁰; se presupune că, la fel ca și în cazul celorlalte demnități locale mai importante (vicecomite/castelan, prim-jude) alegerile sau reînvestirea s-au efectuat anual. Cu mențiunea că, în pofida a ceea ce s-ar putea crede, din lista vicecomiților comitatului Severin reiese faptul că alegerea sau reînvestirea acestora s-a făcut nu la începutul anului, ci la jumătatea anului. Exemplul lui Ladislau Lățug nu este deloc elocvent, de vreme ce activitatea sa s-a prelungit aproape neîntrerupt mai bine de un deceniu! Este adevărat că pentru anii 1587 și 1591 nu am găsit niciun fel de mențiuni documentare; nici lista demnitarilor comitatului Severin întocmită de Pesty Frigyes nu cuprinde

⁵⁶ *Monumenta Comitialia*, III (Budapest, 1877), 219–224, art. XXXIII.

⁵⁷ Adrian Magina, “At the Border of Transylvania: the County of Severin/the District of Caransebeș in the 16th–17th Centuries,” *Transylvanian Review* XXII, Supplement no. 4 (2013): 298.

⁵⁸ Au mai existat și alți juzi nobiliari ai comitatului Severin cu o lungă activitate, de exemplu Francisc Veres – 10 ani, Gașpar Duma – 9 ani, Gheorghe Thar – 6 ani, Martin Bratovan și Gheorghe Simon – câte 5 ani. Ceea ce am remarcat însă legat de cariera lui Ladislau Lățug a fost aceea că, spre deosebire de cei enumerați mai sus, care și-au exercitat această funcție sincopat, cu pauze între anii de activitate, nobilul Lățug și-a desfășurat activitatea cursiv, cu o singură pauză în anul 1581, când a fost însă jude al Caransebeșului. Vezi Pesty, *Szörényi I*, 319–328.

⁵⁹ Kovács András, “Szolgabírák és járások a középkori Erdélyben,” *Erdélyi Múzeum* LXXII, 3–4 (2010): 33; Kovacs A., “Administrația comitatului Hundedoara în evul mediu,” *Sargetia* XXXV–XXXVI (2007–2008): 36.

⁶⁰ Enikő Rűsz-Fogarasi, “Juzii nobiliari în societatea medievală transilvană,” *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Historia* XLIX, 1 (2004): 21.

numele vicecomișilor/castelanilor și ale juzilor nobiliari din acei ani. Din punctul nostru de vedere, este vorba mai degrabă de pierderea actelor referitoare la acei ani și nu de un vid de putere. Prezența continuă a lui Ladislau Lățug în listele de demnitari severineni în anii anteriori și următori ne îndreptățește să credem că el s-a menținut în funcție și în acei doi ani.

O asemenea carieră îndelungată ne dă posibilitatea unor aprecieri pe care le considerăm relevante pentru ceea ce funcția de jude nobiliar a reprezentat în epocă. Am remarcat astfel faptul că el și-a desfășurat cea mai mare parte activității în perioada în care bani de Caransebeș și Lugoj au fost nobilii români Toma Turnea (1577–1585) și George Palatici de Ilidia (1586–1588; 1592–1594), o perioadă contrastantă, cel puțin sub aspect confesional, fiind marcată de aceeași luptă dintre catolici și reformați care frământa la acea vreme întregul Principat transilvănean. Astfel, dacă Toma Turnea, familiar al principelui Cristofor Báthory, a fost de confesiune unitariană, fiind acuzat de iezuiți pentru atitudinea sa anticatolică și pentru introducerea cu forța a unui preot reformat în Caransebeș, George Palatici a fost mult mai tolerant, permițând misionarismul catolic în banatul de Caransebeș și Lugoj și aducerea unui preot catolic, potrivit cererilor sfatului orașenesc și a locuitorilor Caransebeșului.⁶¹ Menirea principală a acestor bani însă, după cum reiese din actul de numire a lui Toma Turnea din 13 septembrie 1577, a fost aceea de a strânge și administra corect veniturile princiare din districtele Caransebeș și Lugoj, sarcină de care banul Turnea se pare că s-a achitat cu succes, potrivit aprecierilor princiare din ianuarie 1594, când se constată un bilanț financiar pozitiv pentru cetățile Caransebeș, Lugoj și Jdioara.⁶² Cu siguranță că un aport substanțial la strângerea și administrarea acestor venituri a revenit și vicecomișilor și judeului nobiliar din acea vreme, respectiv lui Ladislau Lățug.

Cea mai importantă colaborare a fost însă cea cu vicecomișii/castelanii comitatului, pe care i-a secondat în cadrul scaunelor de judecată (*sedes iudicaria, sedria*), alăturându-și sigiliul propriu peceților superiorilor săi, care întăreau actele oficiale emise de comitat. De asemenea, el s-a ocupat în egală măsură și de partea procedurală a administrării comitatului, de chestiunile de proprietate, de strângere a dărilor, taxelor și amenzilor.⁶³ Este foarte dificil, dacă nu chiar imposibil, în lipsa unor dovezi concludente, să se stabilească cuantumul veniturilor obținute de nobilul Lățug în urma exercitării acestor atribuții. S-a apreciat

⁶¹ Apud Țigău, "Banii de Caransebeș și Lugoj," 250; Sorin Bulboacă, *Structuri politice și confesionale în banatul Lugoșului și Caransebeșului (1552–1658)*, vol. I (Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 2011), 117–118.

⁶² C. Feneșan, "Întregiri și îndreptări la istoria banilor de Caransebeș și Lugoj (sec. XVI–XVII)," *Analele Banatului*, Serie Nouă, Arheologie-Istorie XVI (2008): 190.

⁶³ Fogarasi, "Juzii nobiliari," 22–24; Magina, "At the Border of Transylvania," 299.

că din penalități două treimi ar fi revenit comitelui și juzilor nobiliari, în timp ce din amenzile stabilite de alte foruri de judecată, dar încasate de autoritățile comitatense, partea care a revenit judeului nobiliar reprezenta o treime.⁶⁴

Menținându-se atâția ani în această funcție, Ladislau Lățug a avut prilejul să colaboreze cu nu mai puțin de 14 vicecomiți (grupați în 9 perechi, conform principiului colegialității în funcție existent în zonă încă din a doua jumătate a veacului al XV-lea), majoritatea covârșitoare provenind din cele mai cunoscute și influente familii nobile române ale comitatului Severin: Vaida, Racovițanu, Gârleşteanu, Iojica, Peica, Simon, Dragna, Florea sau Basarab. Dintre aceștia se remarcă numele lui Ioan Simon, alături de care Ladislau Lățug a activat timp de 6 ani, cel al lui Nicolae Florea, alături de care s-a aflat 4 ani, și cel al lui Ioan Racovițanu, cu care a colaborat 3 ani (doi în calitate de jude al Caransebeșului pe când acesta era prim-jude, și un an în calitate de jude nobiliar atunci când nobilul Racovițanu a fost vicecomite).

Conscrierile periodice de case și pământuri au constituit o practică menită să ateste capacitățile fiscale ale diferitelor unități teritoriale. Sarcina efectuării acestora a căzut tot în seama autorităților locale; astfel, îl regăsim pe Ladislau Lățug alături de vicecomitele Ioan Simon, de Farkas *Kwnwit*, omul principelui și de diacul Ioan Balasfi, reprezentantul Capitlului din Alba Iulia, întocmind în 13 septembrie 1588 conscripția caselor nobiliare și țărănești, precum și a iobagilor din satul *Brezws* din districtul Caransebeș.⁶⁵

Unele din cele mai complexe cauze care au ajuns în fața scaunului de judecată comitatens și a judeului nobiliar Ladislau Lățug au fost cele de natură patrimonială ce au privit averile sau moștenirile unor familii de seamă ale comitatului Severin. Acestea au presupus o bună cunoaștere a dreptului de succesiune, dar și a istoricului acelor familii, pe baza cărora s-au făcut audierile de martori, analizarea documentelor adevărtoare sau deplasarea la fața locului, toate în vederea emiterii sentinței finale. Un prim asemenea caz a fost judecat de vicecomiții comitatului Severin, asistați de Ladislau Lățug, în 18 februarie 1580 și a privit o problemă de moștenire pe linie feminină în cadrul familiei Găman. În acel an mai mulți nobili Găman au cerut să fie reconfirmați în vechile lor stăpâniri patrimoniale, context în care nobila doamnă Ana Ciclean, provenită din aceeași familie, a ridicat opreliște în numele ei și al fiul ei, motivându-și gestul prin faptul că aceste posesiuni reprezentau „bunuri anume care îi privesc pe ei cu drept strămoșesc, ca moștenitori și succesori legitimi”.⁶⁶ Ceea ce s-a cerut scaunului de judecată să protejeze a fost legat probabil de dreptul de *quarta puellaris* convenit descendentelor unei familii nobile. De altfel, știm că încă din

⁶⁴ Fogarasi, “Juzii nobiliari,” 23; Kovács, “Administrația comitatului Hundedoara,” 36.

⁶⁵ *Erdélyi káptalan*, 221.

⁶⁶ Feneșan, *Documente*, 60.

veacul al XV-lea femeile au fost cuprinse în dreptul succesoral în cadrul familiei Bizerea-Găman.

Un alt caz sensibil a vizat familia Fiat de Armeniș și dreptul de succesiune în cadrul acesteia. În 1584⁶⁷ sentința princiară în conflictul dintre nobilul Ludovic Fiat și verișoarele sale, Caterina și Ana Băcuț (*Bakoczy*), în privința dreptului de stăpânire asupra unor posesiuni familiale a nemulțumit părțile, astfel încât principele le-a cerut autorităților locale, respectiv vicecomitelui Ladislau Peica și judeului nobiliar Ladislau Lățug, să meargă la fața locului pentru a ridica actele adevărtoare, a corecta greșelile și a emite noi documente oficiale întărite cu peceți.

Nu a fost vorba de un litigiu incidental; conflictul și-a avut rădăcinile la începutul secolului al XVI-lea, când unul din membrii familiei, Ladislau Fiat, a obținut de la rege dreptul de a-și transmite moștenirea atât pe linie masculină, cât și pe linie feminină. Pornind de la acest moment, în deceniile următoare s-a iscat o aprigă dispută între ramura masculină și cea feminină a familiei Fiat, care a avut mai multe momente de acutizare a conflictului, consumate în fața scaunelor de judecată comitatense și princiare. Ultimul dintre acestea s-a derulat între anii 1576–1580 și a protejat din nou dreptul de stăpânire al femeilor⁶⁸, contestat, iată, din nou în 1584 de Ludovic Fiat. Decizia pe care Ladislau Peica și Ladislau Lățug au trebuit să o ia nu a fost una ușoară, în primul rând pentru că cele două nobile doamne au fost susținute în fața scaunului de judecată de soții lor, Gheorghe Gârleșteanu și Ioan Simon, două personaje foarte influente în acea perioadă. Este suficient să spunem că în anii imediat următori ambii au ocupat o vreme funcția de vicecomite de Severin, ajungând să colaboreze îndeaproape cu Ladislau Lățug. Mai mult decât atât, sarcina celor doi demnitari în funcție s-a dovedit chiar riscantă până la un anumit punct, căci îndârjirea cu care părțile și-au apărat drepturile a făcut ca, atunci când reprezentanții autorității locale au ajuns la fața locului, pârâții să îi întâmpine cu săbiile scoase. Din păcate, nu s-a păstat documentul final emis în atare condiții de cei doi dregători.

Moștenirea nobilului Francisc Mâtniceanu, fost castelan de Caransebeș, a provocat, de asemenea, un complicat litigiu între moștenitori, derulat în fața scaunului de judecată comitatens între anii 1585 și 1589.⁶⁹ Și, deși vicecomiții s-au mai schimbat în această perioadă, Ladislau Lățug a fost cel care a cunoscut toate etapele litigiului până la sentința finală. Practic, odată cu moartea lui Francisc Mâtniceanu s-a deschis problema succesiunii averii sale, deloc neglijabile, după câte se pare. De o parte s-a situat văduva sa, Elisabeta Simon, de cealaltă parte aflându-se familia Mâtniceanu grupată în trei ramuri, Mâtniceanu,

⁶⁷ Pesty, *Szörényi* II, 28.

⁶⁸ Boldea, *Nobilimea*, 238–242.

⁶⁹ Pesty, *Krassó* IV, 115; Feneșan, *Documente*, 70, 76.

Fărcășeștii și Groza-Țeicu. Pe parcursul timpului s-a înregistrat o regrupare a părților, căci văduvei i s-a alăturat și unul dintre Mâtniceni (Lupu Mâtniceanu), căsătorit cu nepoata acesteia, Ana Simon. Sentința, emisă în 11 iunie 1585, a dat pe moment câștig de cauză văduvei Elisabeta Simon, căreia i se permite să păstreze averea răposatului soț până la sfârșitul vieții, cu condiția de a nu se mai recăsători.⁷⁰ Cum Lupu Mâtniceanu s-a conturat în acel moment ca viitor moștenitor al „averii Mâtniceanu”, fiind soțul Anei Simon, principala moștenitoare a Elisabetei Simon, ceilalți membri ai familiei s-au prezentat din nou în fața scaunului de judecată format din vicecomiții Ioan Simon (vărul după tată al Elisabetei Simon!) și Ioan Iojica și, bineînțeles, judele nobiliar Ladislau Lățug, pentru a-și stabili viitoarea strategie procesuală prin care doar doi dintre ei urmau să suporte cheltuielile de judecată, urmând să le recupereze de la ceilalți la terminarea procesului. Sentințele date în acești ani nu au pus capăt disputelor din cadrul familiei Mâtniceanu, ele continuând până la jumătatea veacului al XVII-lea.⁷¹

O serie de alte chestiuni la a căror rezolvare Ladislau Lățug a fost parte au privit probleme de mai mică importanță sau complexitate. Astfel, în 17 decembrie 1584⁷² vicecomiții și judele nobiliar confirmă faptul că nobilele doamne Ecaterina și Magdalena alături de nobilul Nicolae Dogan s-au opus ca lui Nicolae Micșa să îi fie donată de către principe moșia *Kiszorlencz* (Zorlencior) din comitatul Severin. Desemnarea de avocați de către părțile angrenate în diverse procese s-a făcut tot în fața autorităților comitatense, fie că a fost vorba de nobile doamne care și-au desemnat reprezentanții⁷³, fie că au fost familii nobile care și-au angajat în condiții foarte clare un avocat care să îi reprezinte într-un anumit proces de proprietate cu alți nobili.⁷⁴

Alte tranzacții funciare la care Ladislau Lățug a asistat în calitate de jude nobiliar au privit o serie de zălogiri de posesiuni. Ele au variat de la sume

⁷⁰ Pesty, *Szörényi* II, 4.

⁷¹ L. Boldea, “O familie nobilă română a Banatului montan în epoca Principatului: Mâtniceni de Ohaba-Mâtnic,” în Dumitru Țeicu, Rudolf Gräf, ed., *Itinerarii istoriografice. Studii în onoarea istoricului Costin Feneșan* (Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2011), 261–266.

⁷² *Erdélyi káptalan*, 146.

⁷³ În 26 aprilie 1588 nobilele doamne Margareta și Ana Vaida și-au tocmnit mai mulți reprezentanți, printre care și ruda lor, Bonifaciu Vaida. *Erdélyi káptalan*, 204.

⁷⁴ În 11 martie 1590 Ioan Iojica și Ioan Simon, vicecomiți, alături de judele Ladislau Lățug dau de știre că familiile Vaida și Simon l-au desemnat pe bărbatul ales Ioan Boronkai să îi reprezinte în procesul cu nobilii Francisc, Petru și Pavel Măcicășanu asupra proprietăților lor din comitatul Hunedoara. Potrivit înțelegerii încheiate în fața scaunului de judecată, cele două familii contractante urmau să îi dea avocatului a treia parte din părțile lor de avere câștigate prin proces, în caz contrar, ele nefiind obligate să îl plătească. Veress, *Documente*, III, 210–211.

relativ modeste, de 11 sau 40 de florini (în schimbul cărora, bunăoară, nobilul Petru Măcicășanu și-a zălogit în 1580 și 1582 părți din moșia sa Tincova)⁷⁵, și până la sume considerabile, de peste 300 de florini, pentru care nobilii *Annoka* și-au zălogit în 1586 un prediu văduvei Barbara Florea.⁷⁶ Lor li s-a adăugat și o înțelegere din 30 mai 1589 asupra unui iobag de casă între nobilii Duma de Tincova și Mihnea Petrici, care convin ca iobagul să rămână în stăpânirea familiei Duma până când stăpânul său ar fi putut să îi achite acesteia suma de 10 florini cheltuieli de judecată.⁷⁷

Pe lângă problemele ajunse în fața scaunului de judecată comitatens, pe care a trebuit să le soluționeze alături de vicecomiți, Ladislau Lățug fost desemnat în repetate rânduri ca om de mărturie al principelui. Unul din cele mai delicate cazuri în care a trebuit să se pronunțe a vizat moștenirea nobilului Francisc Modlina, mort cândva în jurul anului 1586 fără urmași pe linie masculină. A fost un caz de desherență în care, potrivit legislației vremii, s-a implicat fiscul princiar prin persoana lui Grigore Somliay de *Zent Egyed*, avocatului pricinilor vistieriei (*Directoris causarum nostrarum ac fiscalis nostri*), acesta solicitând în ziua de 3 iunie a anului 1586⁷⁸ arhivarilor actelor depuse în locul de păstrare al Capitlului bisericii din Alba Transilvaniei să dea curs procedurii de transferare către domeniul fiscal a dreptului de proprietate asupra stăpânirilor nobiliare din zona Lugoșului, rămase prezumtiv fără stăpânitor în urma fenomenului de *defectum seminis* manifestat în familia lui Francisc Modlina. Ca urmare, Capitlul i-a împruternicit cu cercetarea cauzei pe Ladislau Lățug din Caransebeș, în calitate de om al principelui, și pe Petru Lippay de Cluj (*Coloswar*) din partea capitlului. Aceștia, după ce au fost la fața locului, s-au întors pentru a raporta că s-au prezentat în casa răposatului Francisc Modlina o serie de vecini și comitanei pentru a asista la înscrierea dreptului de proprietate asupra averii lui Francisc Modlina pe seama fiscoșului. Au existat însă o seamă de opreliști ridicate de rude colaterale sau prin alianță. Potrivit uzanțelor, cei doi reprezentanți ai autorității centrale i-au convocat pe toți aceștia în fața principelui în termen de un an de la publicarea proprietăților lui Francisc Modlina pe seama fiscoșului pentru a-și susține cauza în fața curții princiare. Din păcate, nu beneficiem de restul documentației care să ne indice deznodământul speței prezentate, dacă rudele colaterale și condvizionalii nobilului decedat și-au putut proteja bunurile pentru a nu le fi înstrăinate către domeniul fiscal princiar.

O altă pricină în care Ladislau Lățug a fost desemnat ca om al principelui, alături de alți nobili români din Caransebeș, a fost legată de bunurile funciare

⁷⁵ Feneșan *Documente*, 62; Pesty, *Krassó IV*, 106.

⁷⁶ Pesty, *Krassó IV*, 117.

⁷⁷ Feneșan, *Documente*, 75.

⁷⁸ Pesty, *Krassó*, IV 118.

ale răposatului Ioan Găman, pe care acesta le zălogise fostei sale soții, Barbara Moise. Cum acestea au făcut parte din patrimoniul familial al nobililor Găman de Caransebeș, iar Barbara Moise s-a recăsătorit între timp, păstrând însă aceste posesiuni în stăpânire spre dauna rudelor celui decedat fără urmași pe linie masculină, principele solicită în 11 iulie 1592 mai multor nobili să o găsească pe fosta soție, să o mustre și să îi ceară să le redea posesorilor de drept, cu atât mai mult cu cât aceștia i-au restituit dota și darurile de nuntă.⁷⁹

În ultimii ani ai vieții sale, deși nu a mai deținut funcția de jude nobiliar, îl întâlnim în continuare desemnat de principe pentru a îndeplini o serie de sarcini în plan local. Astfel, el a participat în august 1597 la punerea în stăpânire a nobilului Nicolae Neagu de Caransebeș asupra moșiilor Doclin și Biniș ca urmare a faptului că acesta a participat la eliberarea castrului Bocșa și a altor fortificații de sub ocupația otomană.⁸⁰ De asemenea, el s-a numărat printre bărbații aleși (*egregii*) cărora Mihai Viteazul le cere, în 11 august 1600 din Alba Iulia, să îl înstăpânească pe nobilul Gheorghe Pitar zis Borțun asupra locului de casă și a curiei nobiliare din Caransebeș care au aparținut răposatului Francisc Ciorciuc.⁸¹

Nu putem încheia analiza noastră fără a menționa câteva detalii legate de moștenirea politică pe care Ladislau Lățug a transmis-o fiilor săi. Ampla și rodnică lui activitate de mai bine de un deceniu la nivelul structurilor comitatense i-au creat bune premise de a consolida statutul familiei sale prin relațiile încheiate atât cu demnitarii și nobilii ținutului, cât și cu autoritățile princiare. Cu siguranță că și-a crescut și educat cei trei fii în același spirit, în speranța că ei vor perpetua tradiția familială. Din câte mărturisesc documentele, aceștia au și reușit în bună măsură să calce pe urmele tatălui lor, deoarece îi regăsim la cumpăna secolelor XVI–XVII ocupând o serie de funcții în plan local sau central.

Primul care a acces într-o funcție a fost Gabriel Lățug, cel care între anii 1589 și 1593 a fost scrib și notar (*scriba et juratus notarius, irnokok, déak*) al Cancelariei mari princiare.⁸² Aceasta, aflată sub directă îndrumare a logofătului transilvan, a avut în atenție cazurile legislative, executive sau cele care veneau de la principe.⁸³ Deși s-a numărat printre oficialii cu cel mai mic rang

⁷⁹ Livia Magina, “Un destin feminin în Banatul sfârșitului de secol XVI: Barbara Moise,” *Analele Banatului*, Serie Nouă, Arheologie-Istorie XIX (2011): 294, doc. VIII.

⁸⁰ Pesty, *Krassó*, IV 206.

⁸¹ Veress, *Documente*, VI (București, 1933), 157.

⁸² Trochány Zsolt, *Erdély központi kormányzata 1540–1690* (Budapest, 1980), 188, 193; I. Drăgan, “Privire generală asupra nobilimii românești din Transilvania în secolele XVI–XVIII,” în Dumitru Țeicu, Rudolf Gräf, eds., *Itinerarii istoriografice. Studii în onoarea istoricului Costin Feneșan* (Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2011), 294.

⁸³ Anton Dörner, “Structura puterii,” în Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András eds.,

din această instituție centrală a Principatului, Gabriel Lățug a trebuit să facă dovada cunoașterii acelei *ars notariae* care să îi dea posibilitatea de a redacta și păstra documente și de a alcătui protocoale.⁸⁴ De asemenea, probabil că el a avut cunoștințe de latină și maghiară, de gramatică, precum și de drept laic și canonic. A activat într-o perioadă de intensă activitate a Cancelariei, fapt dovedit de numărul mare de scribi și notari (între 17 și 33) care și-au desfășurat simultan activitatea în acei ani. Din însărcinare princiară el a participat, alături de alți colegi de funcție, la mai multe puneri în stăpânire care i-au purtat pașii prin mai multe orașe și cetăți ale principatului Transilvaniei. Astfel, în 14 noiembrie 1589⁸⁵ îl întâlnim în Alba Iulia unde participă la punerea în stăpânire a unei case a lui George Pribek, ușier al principelui. Câteva luni mai târziu, în 1 februarie 1590⁸⁶ el se afla la Brașov pentru a-i pune pe frunțașii și locuitorii din Brașov, Prejmer și din districtul Bârsa în stăpânirea pământurilor *Bozza* aflate în partea dinspre munții care legau Transilvania de Țara Românească. În mai 1590 îl regăsim din nou la Alba Iulia, unde participă la punerea în stăpânire a unui alt ușier al principelui, Balint Arachyay, asupra conacului nobiliar din *Borband*.⁸⁷ În sfârșit, în 16 februarie 1593⁸⁸ îl aflăm în ținuturile natale, în casa din Lugoj a nobilei doamne Elisabeta Seredy, soția lui George Palatici de Ilidia (banul de Caransebeș și Lugoj în funcție în acel moment), unde aceasta își desemnează 14 avocați care să o reprezinte în viitoarele procese. În mod normal, potrivit uzanțelor, soția banului ar fi trebuit să se înfățișeze în acest scop în fața scaunului de judecată princiar, și nu al celui comitatens. Cum starea de sănătate nu i-a permis o asemenea deplasare, autoritate judiciară centrală a desemnat un membru al cancelariei pentru a o asista.

A fost Francisc Lățug cel care, dintre toți fiii lui Ladislau Lățug, s-a ridicat pe o treaptă superioară față de poziția deținută de tatăl său la sfârșitul secolului al XVI-lea. Astfel, în 1604 și 1607 el a exercitat funcția de vicecomite de Severin, prima dată alături de Nicolae Căstruț, a doua oară alături de Ladislau Tivadar. Au fost însă ani complicați, marcați de războiul civil din Transilvania și de ocupația militară habsburgică. Anul 1603 adusese cu sine ocuparea Caransebeșului și a Lugojului de către trupele lui Moise Secuiul, eveniment care a provocat mari disensiuni în interiorul comunității caransebeșene, mai periculoase chiar decât

---

Istoria Transilvaniei, vol. II (*De la 1541 până la 1711*) (Cluj-Napoca: Institutul Cultural Român, Centrul de Studii Transilvane, 2005), 160.

⁸⁴ A. Magina, "Notarii Caransebeșului în secolul al XVII-lea," *Analele Banatului*, Serie Nouă, Arheologie-Istorie XIX (2011): 303.

⁸⁵ *Királyi Könyvei*, 319.

⁸⁶ *Ibid.*, 322.

⁸⁷ *Ibid.*, 323.

⁸⁸ Pesty, *Krassó*, IV 173.

pericolul exterior.⁸⁹ Ele au fost urmate în vară de incendierea Lugojului și a suburbiilor Caransebeșului de către Radu Vodă.⁹⁰ Numirea în anul 1604 ca ban al Caransebeșului și Lugojului a lui Simon Lodi, condotier dalmatin, nu a făcut decât să intensifice resentimentele comunității locale față de imperiali, cu atât mai mult cu cât acesta a instaurat aici un regim de teroare, marcat de crime, silnicii și abuzuri, căruia i-a căzut victimă, printre mulți alții, și un Nicolae Lățug (probabil fratele lui Ladislau Lățug).⁹¹ În acest context și-a desfășurat Francisc Lățug activitate de vicecomite de Severin. Singurele acte care s-au păstrat asupra activității sale se referă la două zălogiri care au avut loc, prima în aprilie 1604⁹² și i-a avut ca părți pe Ladislau Gârleșteanu și pe Ștefan Nyakazo, iar cea de-a doua în 1607 și i-a implicat pe Gabriel Mătniceanu și pe Radu Berla.⁹³

Cea mai modestă realizare i-a revenit lui Nicolae Lățug, cel de-al treilea fiu al judeului Ladislau Lățug, pe care îl întâlnim într-o singură mențiune din anul 1601 în calitate de jude al orașului Caransebeș.⁹⁴

Deceniile care au urmat au reprezentat pentru familia Lățug o perioadă în care ea a reintrat în anonimat, membrii săi nemişcându-se să acceadă în vreuna din treptele ierarhice administrative locale. După cum spuneam în paginile anterioare, anul 1658 i-a determinat pe aceștia să se refugieze pe posesiunile lor din comitatul învecinat al Hunedoarei, de unde vor reveni la finele secolului al XVII-lea alături de cea mai mare parte a nobilimii severinene, pe fondul evenimentelor tulburi ale anilor 1688–1699 generate de fricțiunile dintre comunitatea nobiliară bănățeană și autoritățile imperiale pe tema respectării vechilor privilegiilor ale bănățenilor, atât a celor patrimoniale, cât și a celor politice. Dificultățile întâmpinate în tratativele cu austriei au dus la alcătuirea de proteste oficiale în 9 iunie și 22 iulie 1695, precum și în 20 noiembrie 1698, atât pentru respectarea dreptului de a alege dregătorul suprem – comitele, cât și împotriva donării unor posesiuni ale comitatului către străini, printre semnatarii acestora numărându-se și un Gabriel Lățug.⁹⁵ Practic, prin aceste proteste congregația nobiliară a Caransebeșului s-a ridicat împotriva noilor modalități de guvernare a provinciei, numărul ridicat al protestatarilor fiind semnificativ pentru ceea ce a însemnat rețeaua de putere a familiilor nobiliare bănățene consacrate în secolul al XVII-lea.⁹⁶ Finalul acestor acțiuni a putut fi anticipat; de vreme ce

⁸⁹ Patriciu Drăgălina, *Din istoria Banatului Severin*, vol. II (Caransebeș, 1902), 90–91.

⁹⁰ Veress, *Documente VII* (București, 1934), 142.

⁹¹ Feneșan, “Întregiri și îndreptări la istoria banilor,” 191.

⁹² Pesty, *Krassó IV*, 233.

⁹³ Tranzacția este însă menționată retroactiv, într-un act din 19 aprilie 1608. Pesty, *Krassó IV*, 249.

⁹⁴ Pesty, *Szörényi II*, 261.

⁹⁵ Feneșan, “Stăpâni și supuși,” 151, 179–180; Feneșan, “Comitatul Severinului,” 211, doc. IX.

⁹⁶ Costea, *Solam virtutem*, 158.

noile autorități habsburgice au respins din start principiul *restitutio in integrum*, hotărând să trateze ținutul ca o cucerire de război care trebuia reorganizată pe noi temeuri, soarta acestei nobilimi a fost hotărâtă.

***

Analiza pe care ne-am propus-o s-a axat pe câteva aspecte ale vieții publice și private ale unui jude nobiliar al comitatului Severin de la finele veacului al XVI-lea. Prezența nobilului Ladislau Lățug de Delinești în listele cu demnitari comitatensi din acea perioadă ne-a atras atenția prin numărul mare de ani în care el a deținut funcția de *judex nobilium*, funcție care l-a asociat tuturor deciziilor ce au fost luate în scaunul de judecată al comitatului între anii 1580 și 1593. A colaborat, după cum am văzut, cu număr mare de vicecomiți, proveniți din cele mai importante familii ale elitei nobiliare românești bănățene, pe care i-a secondat în complexa activitate de administrare a comitatului. Am ținut să detaliem informațiile documentare depistate, atâtea câte s-au păstrat, dintr-un motiv bine întemeiat: fiind vorba despre cel mai longeviv jude nobiliar în funcție al vremii, prezentarea diferitelor aspecte ale activității sale oficiale considerăm că se poate constitui într-un bun exemplu care poate fi extrapolat asupra a ceea ce această demnitate a reprezentat în epocă. Îndrăznim să opinăm că a fost un personaj cu personalitate bine conturată, cu o pregătire intelectuală medie, poate nu suficientă pentru a accede el însuși la funcția de vicecomite al Severinului, dar totuși suficientă pentru a se menține ani la rândul în structurile de conducere ale ținutului. De altfel, probabil că ambițiile sale s-au materializat prin doi dintre fiii săi, unul devenit vicecomite al Severinului și celălalt scrib și notar al Cancelariei mari princiare.

Stabilirea rădăcinilor sale genealogice a fost o provocare, de vreme ce familia Lățug practic „apare” în documente la mijlocul secolului al XVI-lea. Pe baza unor reperi toponimice și antroponimice am constatat că avem de-a face cu un caz mai special în cadrul elitei nobiliare a banatului de Caransebeș și Lugoj, cu o ramură colaterală a uneia din familiile de prestigiu ale ținutului – Măcicaș de Tincova, care s-a desprins din trunchiul genealogic cândva la cumpăna secolelor XV–XVI în încercarea de a-și constitui o structură familială și patrimonială proprie sub numele de Lățug de Delinești. Ne-am fundamentat această opinie pornind de la existența semnalată documentar la mijlocul secolului al XVI-lea la Francisc *alias Laczok* Măcicășanu și a lui Ioan Măcicășanu de Delinești, despre care am presupus că în aceeași perioadă au apărut în documente și ca Francisc și Ioan Lățug prin transformarea poreclei în patronimic. Aceștia considerăm că au fost antecesorii lui Ladislau Lățug de Delinești și ai familiei sale.

Stăpânirea în indiviziune, chiar înrudirea cu familia Fiat de Armeniș, a constituit un alt element pe care ne-am sprijinit argumentația. Semnalată în

acte încă de la finele secolului al XV-lea sub forma unei frățietăți între membri ai familiilor Fiat și Măcițaș, regăsim această alăturare familială și patrimonială și pe parcursul secolului XVI ca o comunitate de interese funciare între nobilii Fiat și Măcițașanu/Lățug. Mărturia contundentă asupra acestei apropieri este cuprinsă în Conscriptia din 1603 în cadrul căreia cele două familii (Fiat și Lățug) apar înregistrate ca stăpânind în indiviziune două moșii. Am mai putea adăuga faptul că anumite posesiuni care au fost atribuite la început familiei Măcițaș le-am regăsit la cumpăna dintre secolele XVI–XVII în stăpânirea nobililor Lățug.

În consecință, prin studiul de față am încercat un exercițiu analitic destul de dificil, coroborând o serie de informații disparate, adiacente, pentru a putea ajunge la o construcție unitară, logică. Desigur, spre deosebire de cercetarea altor nuclee familiale ale căror origini și evoluții au fost mult mai ușor de determinat, cazul familiei Lățug de Delinești s-a dovedit marcat de impedimente obiective, determinate de lipsa unor informații clare, fără echivoc. Acest fapt desigur că a vulnerabilizat argumentația cercetării noastre. Am insistat să o ducem până la capăt din dorința de a oferi alternativa unui studiu de caz care, deși pornit de la premise prea puțin promițătoare din perspectiva informațiilor documentare, poate fi instrumentat în final prin analogii și comparații.

ON THE PUBLIC AND PRIVATE LIVE OF A NOBILIARY JUDGE IN THE COUNTY OF SEVERIN: LADISLAU LĂȚUG OF DELINEȘTI (1550–1600)

Abstract

The present study intends to reconstitute part of the public and private live of noble Ladislau Lățug de Delinești, who was for almost 13 years, 1580–1593, a nobiliary judge of Severin County. Such a longevity, which is quite unique in the Banat of that time, allowed us to reconstitute several moments of his public life that might be extrapolated on the nobiliary judge identity profile down from the time of him. In so far as the preserved references offered us the possibility to identify his family's origin and evolution, and also the patrimony on which that family had founded its privileged social-judicial statute, we have attempted to integrate his activity into the familial milieu. So we have found out that it is a special case within the nobiliary elite of the Banat of Caransebeș and Lugoj, a collateral branch of one of the prestigious families in that area, namely, the family of Măcițaș of Tincova, which detached from its ancestry chart by the 15th century starting – the 16th one beginning, endeavoring to set its own familial and patrimonial structure under the name of Lățug of Delinești.